

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรของประเทศไทยมากกว่าร้อยละ ๙๐ (๙๔.๖)^๑ นับถือพระพุทธศาสนา^๒ พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับชาดกเป็นพิเศษ โดยเฉพาะพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ซึ่งถือกันว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญ ได้แก่ “เวสสันดรชาดก” ในชาดกทั้ง ๕๔๓^๓ เรื่องนั้น เวสสันดรชาดก^๔ นับเป็นชาดกสุดท้ายและเป็นชาดกที่มีเนื้อความมากที่สุด เพราะประกอบด้วย ๑,๐๐๐ พระคาถา^๕ จัดให้เป็นหนึ่งในทศชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเรียกเวสสันดรชาดกเป็นมหาชาติ เพราะเป็นพระชาติที่ทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง ๑๐ ประการ คือ ๑. ทานบารมี ๒. ศีลบารมี ๓. เนกขัมมบารมี ๔. ปัญญาบารมี ๕. วิริยบารมี ๖. ขันติบารมี ๗. สัจจบารมี ๘. อธิษฐานบารมี ๙. เมตตาบารมี ๑๐.อุเบกขาบารมี^๖ และเป็นพระชาติที่ทรงบำเพ็ญบารมี ๓ ระดับ คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ พรหมัตถบารมี ๑๐^๗ เป็นเรื่องอดีตที่ใกล้กับพุทธกาลมากที่สุด^๘ เป็นพระชาติที่เด่นด้านการบำเพ็ญทานบารมี ในพระชาตินี้เองที่ทำให้พระพุทธองค์สามารถบำเพ็ญทานบารมีได้ทุกระดับ โดยเฉพาะในมหาบริจาคทานข้อที่ ๔ และ ๕ คือ ปิยบุตรทาน และปิยทารทาน ซึ่งหากพระโพธิสัตว์สามารถบำเพ็ญได้ก็สามารถที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดที่พระองค์ทรงตั้งไว้คือ จะทรงสำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้และอีกประการหนึ่งพระเวสสันดรราชฤๅษี เมื่อจะบำเพ็ญปิยบุตรทาน ก็ได้ทรงเปรียบเทียบพระกัณหา พระชาลีเป็นเหมือนยานนาวาดังข้อความว่า เจ้าทั้ง ๒ จงเป็นดุจยานนาวาของพ่อ อันไม่

^๑สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ระบุตัวเลขร้อยละของประชากรที่มีอายุ ๑๓ ปี ขึ้น ประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักรมีจำนวนมากกว่า ๙๐ เปอร์เซนต์ (๙๔.๖) ศาสนาอิสลาม ๔.๖ ศาสนาคริสต์ ๐.๗ อื่น ๆ ๐.๑ ดูเพิ่ม ใน “สภาวะทางสังคม วัฒนธรรมแห่งสุขภาพจิต” ใน สารสถิติ ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๔ ต.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๕ เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๗ จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/sns/5510-12.pdf>

^๒จำนวนประชากรของประเทศไทย ลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๘ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๔๙ ง. ซึ่งปรากฏตามหลักฐานการลงทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีจำนวน ๖๕, ๑๒๔, ๗๑๖ คูณดิชนรายวัน, ๖ มี.ค. ๒๕๕๘, หน้า ๑๒.

^๓ช.ชา.อ. (ไทย) ๑/-/(๑๔).

^๔ช.ชา (ไทย) ๒๘/๑๖๕๕๑/๔๔๗.

^๕ช.ชา.อ. (ไทย) ๑๐/๒๔๔๐/๖๓๖.

^๖ช.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๑๑๖-๑๖๒/๕๘๓ - ๕๘๘.

^๗ช.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๗๗/๕๖๖.

^๘สมหมาย เปรมจิตต์, มหาเวสสันดรชาดก วิเคราะห์ทางสังคม และวัฒนธรรม, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง เชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

โยกโคลงในสาครคือภพเกิด พ่อจักข้ามฝั่งคือชาติ จักช่วยสัตว์โลกพร้อมด้วยเทวโลกให้ห้ามด้วย^๙ การกล่าวถึงเวสสันดรชาดกนี้ จึงเป็นการนำบุรพจริยาของในอดีตพระพุทธรองค์มาประกาศให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบ

พระพุทธเจ้าได้นำเวสสันดรชาดกมาตรัสโดยปรารภตั้งแต่ได้ทรงปราบภิภูลิมานะของเหล่ากษัตริย์ที่ทรงตน โดยทรงยังผนวกพรพรหมให้ตกในท่ามกลางพระประยูรญาติเหล่านั้น เป็นเหตุอัศจรรย์ใจ ผู้ใดปรารภนาให้เปียกก็เปียก ผู้ใดไม่ปรารภนาไม่ให้เปียกก็ไม่เปียก เมื่อภิกษุทั้งหลายเห็นเหตุการณ์นั้น จึงได้สนทนากันขึ้น พระบรมศาสดาทรงทราบจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น แม้ในกาลก่อน มหาเมฆเห็นปานนี้ ก็ยังผนวกพรพรหมให้ตกลงในสมามคมแห่งญาติเหมือนกัน”^{๑๐} ครั้นพระสงฆ์สาวกพอใจใคร่จะทราบเรื่อง จึงทูลอาราธนา พระบรมศาสดาทรงตรัสเล่าเรื่องเวสสันดรชาดก^{๑๑} เวสสันดรชาดกนั้นนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ ที่ปรากฏอยู่ในมหานิบาตชาดก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มหาชาติ” ในพระชาตินี้ พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นพระเวสสันดรได้สร้างแบบของมนุษย์ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุดแห่งการดำเนินชีวิตในทางวิวัฒนาการ อันนำไปสู่ความเต็มเปี่ยมทางจริยธรรมและความรู้เหมาะแก่การข้ามพ้นโอฆะห้วงสุดท้าย ซึ่งจะแยกออกเสียได้จากการเกิดเป็นเทวดา เพราะเหตุนี้กำเนิดสุดท้ายจึงได้นำมาว่า มหาชาติ”^{๑๒} พระเวสสันดรโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ประการ ครบบริบูรณ์ และเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมให้ผู้ฟังได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นตัวอย่างชีวิตครอบครัวที่ดี^{๑๓}

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดปัญหาระดับประเทศเช่นทุจริตคอร์รัปชัน หรืออาชญากรรมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดมาจากการไม่เอาใจใส่ในสังคัมระดับครอบครัวทั้งสิ้น การจะพัฒนาประเทศชาตินั้นสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือต้องอาศัยสถาบันหลัก กล่าวคือครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ครอบครัวของพระเวสสันดรนั้นเป็นครอบครัวที่มีความรักความสามัคคี ต่อกันอย่างเป็นที่สุด แม้ประสบภพภัยก็ไม่ละทิ้งกันและกัน ช่วยเหลือกันตลอดเวลา ในอดีต สังคมไทยจึงเอาแบบอย่างการดำเนินชีวิตของพระเวสสันดรมาเป็นต้นแบบโดยถือว่าครอบครัวจะต้องมีความรักและความสามัคคีกลมเกลียวกัน ทั้งในยามสุขและในยามทุกข์ การปลูกฝังคุณธรรมโดยผ่านการฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก จึงมีความจำเป็นต่อสังคมไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เวสสันดรชาดกจึงเป็นแบบอย่างในทางจริยธรรม ตัวอย่างเช่น พระจริยวัตรของพระเวสสันดรตลอดพระขมาอายุของพระองค์ ไม่เคยประพฤติในสิ่งที่ไม่ดีเลย หรือพระมัทรีก็เป็นคู่พระบารมี ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพระเวสสันดรเช่นกัน แม้พระชาติภักดี ซึ่งพระโอรส พระธิดา ก็มีความรักความกตัญญู และความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ พระเวสสันดรจึงเป็นแบบอย่างในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม รวมไปถึงพระเมเหสี และพระโอรสพระธิดาด้วย^{๑๔} ซึ่งเป็นเด็กที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับ

^๙ พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/ ๒๑๑๖/๕๑๒.

^{๑๐} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๑๐/๑๖๕๔/๓๘๓.

^{๑๑} พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๖๕๕/๔๔๗.

^{๑๒} สมหมาย เปรมจิตต์, มหาเวสสันดรชาดก วิเคราะห์ทางสังคม และวัฒนธรรม, หน้า ๑๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

เยาวชนในสังคมรุ่นหลังได้นำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตาม เวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารนี้ จึงนับว่า มีคุณค่าต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัวในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี การนำหลักธรรมในเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร จึงน่าจะแก้ปัญหาและช่วยพัฒนาสังคมไทยได้ในระดับหนึ่งอย่างแน่นอน

พระมหากษัตริย์ไทย ได้นำมหาชาติเวสสันดรชาดกมาเป็นแบบในการพัฒนาสังคมตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยตามที่ปรากฏหลักฐานในเตภูมิกถา^{๑๕} และในศิลาจารึกหลักที่ ๓ นครชุม^{๑๖} โดยพระบรมกษัตริย์ไทยได้เป็นองค์อุปถัมภ์ให้มีการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ราษฎร ทั้งนี้จากการได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ ซึ่งเชื่อกันว่า การฟังเวสสันดรชาดกครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์นั้นให้จบ ภายในวันเดียวจักได้รับอานิสงส์ครบทั้ง ๕ ประการ ความเชื่อเหล่านี้ได้รับสืบทอดกันมาจากคัมภีร์มาลัยสูตรที่พระมาลัยเถระเจ้านำมาบอกเล่าแก่ชาวชมพูทวีป การฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกจึงได้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการเทศน์มหาชาติได้มีพัฒนามาเป็นลำดับจากมหาชาติคำหลวง ซึ่งใช้สำหรับสวดให้อุบาสกอุบาสิกาฟัง แต่งขึ้นรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในปีพ.ศ. ๒๐๒๕ และได้รับการแต่งขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งใช้สำหรับให้พระภิกษุเทศนา ในพ.ศ. ๒๑๖๓ – ๒๑๗๑^{๑๗} ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้มีการแต่งเป็นร้อยยาวมหาชาติ หรือมหาชาติกลอนเทศน์ ขึ้นอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๘^{๑๘} และในบรรดามหาชาติเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์นั้น กัณฑ์กุมารนี้ว่ามีความโดดเด่นโดยเฉพาะด้านความอ่อนน้อมถ่อมตนและความกตัญญูกตเวทีซึ่งเหมาะแก่การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของชาติเป็นอย่างยิ่งอันเป็นผลงานของเจ้าพระยาคลัง (หน) แต่งไว้ประกอบด้วย ๑๐๑ พระคาถา^{๑๙} มีข้อความในกัณฑ์กุมารซึ่งสะท้อนให้เห็นความมีน้ำใจของพระเวสสันดร ความกตัญญูกตเวทีของพระกัณหา และพระชาลี ในตอนที่พระเวสสันดรราชฤๅษีได้บริจาคปิณฑทานจัดเป็นมหาทานสุดท้ายที่ยิ่งใหญ่ อันเป็นเหตุให้บรรลुพระโพธิญาณ ที่เรียกกันว่า ปัญจมหาบริจาค^{๒๐} กัณฑ์กุมารนี้แสดงให้เห็นความรกร่างระหว่างคนในครอบครัว คือ พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระชาลี และพระกัณหา ที่มีต่อกัน การมองการณ์ไกลของพระเวสสันดร หลักธรรมเหล่านี้น่าจะมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่บำเพ็ญประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

^{๑๕} พระญาณลิไท, **ไตรภูมิพระร่วง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๖), หน้า ๒๕๔.

^{๑๖} คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓.

^{๑๗} สมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ สยามมกุฎราชกุมารี, **ทศบาตรมีในพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๐.

^{๑๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, **เทศน์มหาชาติ ฉลอง ๒๐๐ ปี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหพัฒนพิบูล จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๑๘.

^{๑๙} สนิท ตั้งทวี. **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: O.S. Printing House Co.,Ltd, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๕.

^{๒๐} ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๑๐/๒๑๕๙/๕๔๒.

แต่ในปัจจุบันปัญหาครอบครัวนับว่าเป็นปัญหาใหญ่และเป็นปัญหาหลักของสังคมไทย ที่เกิดขึ้นทั้งจากปัญหาภายในและจากปัญหานอกมีปัญหายาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ทำให้ครอบครัวไม่ปกติสุขนำไปสู่ปัญหาสังคมที่รุนแรงขึ้นทุกวัน ครอบครัวแตกแยก และก่อให้เกิดอาชญากรรมในสังคม ทั้งนี้ล้วนแต่เกิดมาจากครอบครัวที่ขาดคุณธรรม เช่น เด็กๆไม่มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ ไม่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นต้น หากปล่อยให้ดำเนินไปเช่นนี้ ย่อมก่อความเสียหายแก่สังคมโดยรวม เพราะว่าเยาวชนนั้นนับเป็นอนาคตของชาติ การปลูกฝังคุณธรรมโดยประยุกต์จากมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร น่าจะสามารถนำมาปรับใช้ทำให้สังคมโดยรวมมีความปกติสุข

ดังนั้นจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาดก : กรณีศึกษากัณฑ์กุมาร เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมผ่านตัวละครประจำกัณฑ์ โดยจะศึกษาทั้งประวัติความเป็นมา ความหมาย เนื้อหาสาระ หลักธรรมและคุณค่าของมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ที่มีต่อสังคมปัจจุบันเพื่อเป็นการอนุรักษ์และบูรณาการการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ที่เป็นมาตรฐานในสังคมไทย และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่สังคมให้เหมาะสมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหา และหลักธรรมที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาทัศนะด้านเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารในสังคมปัจจุบัน

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร มีเนื้อหาที่แฝงด้วยคุณธรรม หลักธรรม และคุณค่าที่ควรเสนอต่อสังคมในปัจจุบันแค่ไหน อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๒ ด้าน ได้แก่

- ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งในมิติแห่งเนื้อหา จุดประสงค์ หลักธรรมและคุณค่าที่สัมพันธ์กับแนวทางการนำเสนอเนื้อหา หลักธรรมในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารทั้งในส่วนที่ส่งเสริมสนับสนุนและสัมพันธ์ในหน้าที่ต่างๆ รวมถึงจะศึกษาความคิดเห็นของพระเถระและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในการนำเสนอเนื้อหาและหลักธรรมในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารในสังคมไทย

- ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านบุคคล มุ่งศึกษาค้นคว้าจากเอกสารซึ่งพระเถระและผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมไทย ประกอบไปด้วยพระเถระและผู้ทรงคุณวุฒิที่เน้นการนำเสนอเนื้อหาและหลักธรรมในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารมาอธิบาย หรือนำไปเผยแพร่ จำนวน ๗ รูป/คน ดังนี้คือ

๑. พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ๖ รูป ซึ่งเป็นผู้ชำนาญด้านการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก
กัณฑ์กุมาร คือ

๑) พระเทพวิสุทธิดิลก (ละเอียด กิตติสุขุโมป.ธ. ๙) วัดสามพระยา วรวิหาร กรุงเทพฯ
ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาค ๑๓ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง นักเทศน์มหาชาติเวสสันดร
ชาดก

๒) พระครูวิมลธรรมภาณ ดร. (มานพ กนตสีโล) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนักเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก

๓) พระครูโฆสิตีธรรมาภ (ณรงค์ศักดิ์ อภิชาติ) วัดสุวรรณาราม ราชวรวิหาร
กรุงเทพฯ ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง นักเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก

๔) พระปลัดวิทยา วิสุทธาจาโร วัดเปาโรหิต กรุงเทพมหานครตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดราชบุรุษ นักเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก

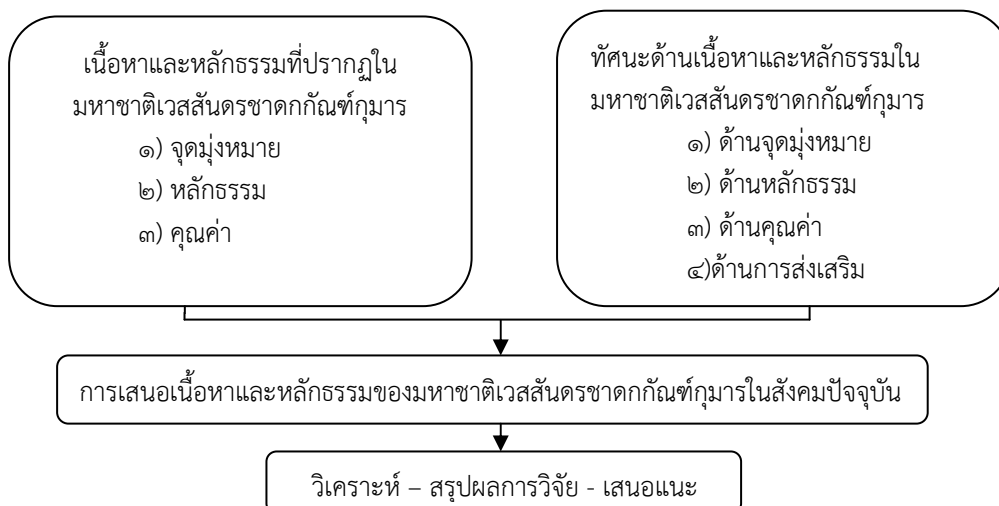
๕) พระอาจารย์สาคร ปุณฺณการี วัดปฐมบุดรอิสรวาราม กรุงเทพฯ นักเทศน์
มหาชาติเวสสันดรชาดก

๒) พระมหาสมบุญ วุฑฒิโก ดร. วัดศรีสุदारาม วรวิหาร กรุงเทพฯ ตำแหน่ง
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง

๒. นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาจำนวน ๑ ท่าน คือ

๗) รศ.ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิตร อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
กรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ

๑.๕ กรอบความคิดในการวิจัย



๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

มหาชาติ หมายถึง พระชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์เวสสันดร เป็นพระชาติที่ทรงบำเพ็ญปรมาตบารมีได้อย่างสุดยิ่งเป็นพระชาติสุดท้าย

ชาตก หมายถึง เรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงยกขึ้นมาแสดงปารากเหตุการณ์ในปัจจุบันเป็นพระชาติที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

เวสสันดรชาตก หมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ นับเป็นพระชาติที่ ๑๐ ในทศชาติชาตก

กัณฑ์กุมาร หมายถึง เวสสันดรชาตกกัณฑ์ที่ ๘ ประดับด้วยคาถา ๑๐๑ คาถา รจนาโดยเจ้าพระยาคลัง (หน)

เนื้อหา หมายถึงสาระสำคัญที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาตกกัณฑ์กุมารผ่านตัวละครประจำกัณฑ์ ได้แก่ พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระกัณหา พระชालี ชูชก

หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายได้แสดงไว้ที่ปรากฏอยู่ในเวสสันดรชาตกกัณฑ์กุมาร

จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายในการแสดงการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรในมหาชาติเวสสันดรชาตก กัณฑ์กุมาร ซึ่งในงานวิจัยจะหมายถึงจุดมุ่งหมายเชิงโลกียะ และโลกุตระ

คุณค่า หมายถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากภูมิปัญญาที่มีต่อสังคมไทยที่เนื่องมาจากมหาเวสสันดรชาตก กัณฑ์กุมารใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) คุณค่าด้านสังคม ๒) คุณค่าด้านคุณธรรม ๓) คุณค่าด้านวัฒนธรรม

๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ ปุ้ย แสงฉาย อนงคาราม ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาตก กัณฑ์กุมารไว้ในหนังสือ “พระเจ้าสิบชาติ พิศดาร” ตอนหนึ่งความว่า จากนั้นจึงมอบสองกุมารแก่ชูชก เมื่อชูชกได้สองกุมารแล้วก็รีบพาออกไปจากอาศรม ฝ่ายสองกุมารได้อำลาพระเวสสันดรแล้ว เมื่อถูกชูชกตี จึงได้ทูลวิงวอนพระราชบิดาให้ช่วย ส่วนพระเวสสันดรแม้เห็นชูชกตีสองกุมาร ก็ทรงข่มพระทัยไว้ด้วยพระขันติบารมี ชูชกจึงพาสองกุมารไป ฝ่ายสองกุมารก็ร้องขอเทวดาให้ไปบอกพระมารดาให้รีบติดตามมาช่วย^{๒๑}

๑.๗.๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาตกกัณฑ์กุมารไว้ในหนังสือ “พระเวสสันดรมหาบุรุษแห่งพิมพานต์” ตอนหนึ่ง ความว่า พระองค์

^{๒๑} ปุ้ย แสงฉาย อนงคาราม, พระเจ้า ๑๐ ชาติ พิศดาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลื่องเชียง, ๒๕๓๘), หน้า ๕๑๐.

สับสนอยู่ครู่หนึ่ง ก็ปลงได้สติ โดยทรงระลึกถึงประเพณีของพระโพธิสัตว์ในอดีตว่า “พระโพธิสัตว์ในอดีตนั้นต้องทำมหาบริจาค การบริจาคที่สำคัญ ๕ อย่างคือ บริจาคทรัพย์บริจาคอวัยวะ บริจาคบุตรธิดา บริจาคภรรยา จึงจะเป็นพระพุทธเจ้าได้ เราเองก็เป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่ง หากยังให้บุตรและธิดาที่เรารักเป็นทานไม่ได้ก็ไม่สามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้แน่”^{๒๒}

๑.๗.๓ พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลยาณธมโม/พรหมอยู่) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ในหนังสือ “มหาชาติเวสสันดรชาดก” ตอนหนึ่ง ความว่า กัณฑ์กุมาร เป็นสำนวนเจ้าพระยาคลัง (หน) มี ๑๐๑ พระคาถา แบ่งเป็น ๒๒ ตอน หรือ ๒๒ แหล่ มีทำนองเทศน์โศกเศร้า โอดครวญชวนน่าสงสาร โดยมีคติความเชื่อในการบูชากัณฑ์กุมารว่า ผู้ใดบูชากัณฑ์กุมาร ย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งที่พึงปรารถนา ครั้นตายไปจะได้ไปเกิดในฉกามาพจรสวรรค์ ในสมัยที่พระศรีอริยเมตไตรยมาอุบัติก็จะได้พบศาสนาของพระองค์ จะได้ถือปฏิสนธิในตระกูลกษัตริย์ตลอดจนได้สดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนาของพระองค์ แล้วบรรลुพระอรหันตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ด้วยบุญราศีที่ได้อบรมไว้^{๒๓}

๑.๗.๔ พระครูวินัยธรมานพ กนตสีโล ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ในหนังสือ “กัณฑ์ชาลี เมื่อได้ฟังชุกพูดขอตนกับพระราชาบิดาเช่นนั้นจึงชวนกันหนี ครั้นไปซ่อนอยู่ในพุ่มไม้ก็กลัวพราหมณ์เห็น พระกายสั่นระริกดังตีปลา ชาลีจึงกระซิบบอกกันหาว่า ค่อยๆย่องพากันมาถึงสระโบกขรณี แล้วชวนกันถอยหลังลงยังสระศรี เอาบุษบกบังเกศี เอาวารีนั้นบังตัวหวังจะซ่อนตัวให้พ้นภัย”^{๒๔}

๑.๗.๕ พระครูพิมลธรรมภาณ (ดร.มานพ กนตสีโล, น.ธ.เอก. Ph.D) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในหนังสือ “ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก” ตอนหนึ่ง ความว่า ข้อคิดประจำกัณฑ์กุมาร ได้แก่ ๑. ความเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ ๒. พ่อแม่ทุกคนรักลูกเหมือนกันแต่เป็นห่วงไม่เท่ากัน ห่วงหญิงมากกว่าห่วงชาย ๓. สติเป็นเครื่องป้องกันอันตรายทั้งปวงได้ ขันติป้องกันความหุนหันพลันแล่นได้ และ ๔. วิสัยหญิงแม้จะมากอยู่ด้วยเมตตากรุณา ชอบปลดปล่อยทุกข์แก่ผู้อื่นก็จริงอยู่ แต่เว้นอย่างเดียว ที่ผู้หญิงนั้นไม่มีวันจะสละสิ่งนั้นได้ คือ “ลูก”^{๒๕}

๑.๗.๖ พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีเถร) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ในหนังสือ “ปริทัศน์เวสสันดรชาดก” ตอนหนึ่ง ความว่า ความจริง สองกุมารก็รู้แน่ว่าพระบิดาจะยกตนให้แก่ชุก มีความกลัวมากจึงได้ชวนกันหนีลงไปซ่อนตัวอยู่ในสระ ครั้นได้ยินพระบิดา

^{๒๒} บรรจบ บรรณรุจิ, พระเวสสันดร มหาบุรุษแห่งหิมพานต์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอริณทร์พริ้นต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๘.

^{๒๓} พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลยาณธมโม/พรหมอยู่, รวบรวมและเรียบเรียง, มหาชาติเวสสันดรชาดก ฉบับเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒.

^{๒๔} พระครูวินัยธรมานพ กนตสีโล, เล่าความตามแหล่ง ในมหาเวสสันดรชาดก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อริณทร์พริ้นต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๕.

^{๒๕} พระครูพิมลธรรมภาณ (ดร.มานพ กนตสีโล, น.ธ.เอก. Ph.D), ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส.เอเซียเพรส (๑๙๘๙) จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๓.

เรียกขึ้นมา โฉนจึงขึ้นมาได้ง่ายดาย ไม่พักต้องเรียกครั้งที่สองกล้ายอมตัวให้พระบิดายกให้แก่ชุก โดยไม่อึดเอื้อนแต่ประการใดโดยมากเราก็มองว่าชาลิกัณหาเป็นเด็กดีว่าง่ายรักพ่ออันธรรมาลูกจะรักพ่ออย่างนี้ พ่อจะต้องปลูกความรักลงในลูกด้วยคุณธรรมไม่น้อยทีเดียว ไม่อย่างนั้นลูกจะไม่รักพ่ออย่างนี้ การจะรักข้างเดียวโดยไม่มีเหตุผลจะฟังยากเต็มที ไม่ใช่หนุ่มสาวที่หลงรักข้างเดียวพอหาได้ โปรดเอาตัวเราเข้าเทียบดูเถิด^{๒๖}

๑.๗.๗ สมหมาย เปรมจิตต์ ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในหนังสือ “มหาเวสสันดรชาดก วิเคราะห์ทางสังคม และวัฒนธรรม” ตอนหนึ่ง ความว่า ถ้าจะมองเฉพาะจุดเล็กคือครอบครัวพระเวสสันดรเป็นเกณฑ์สรุปหาธรรมะ ก็จะพบว่า สมาชิกทั้ง ๔ ท่านในครอบครัวนี้ ล้วนแต่มีคุณธรรมที่หาได้ยากข้อที่พระพุทธรเจ้าตรัสว่าเป็นมงคลในมงคล ๓๘ ประการคือ ข้อที่ว่า “โสวรสสุตา” ได้แก่ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ตัวอย่างเช่น ตอนพระกุมารทั้ง ๒ แม้จะกลัวชุกผู้อุปถัมภ์และโหดร้ายสักปานใด ก็ยังตัดใจยอมไปกับพราหมณ์แก่ แทนที่จะวิ่งหลบหนีไปเสียให้พ้นที่ไม่ทำเช่นนั้น เพราะเชื่อฟังพระบิดา สิ่งที่ผู้ประพันธ์นิทานชาดกเรื่องนี้ต้องการจะฝากไว้กับโลก เพื่อความผาสุกของสังคมมนุษย์นั้น คือความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนี้เอง^{๒๗}

๑.๗.๘ เหม เวชกร ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในหนังสือ “ภาพจิตรชุด พระเวสสันดร” ความตอนหนึ่ง ความว่า พระเวสสันดรได้ยื่นคำบริภาษของชุก จึงทรงหวั่นไหวเกรงจะมีได้บำเพ็ญทานจึงได้เสด็จตามหา ๒ กุมารไปจนถึงสระน้ำ ทรงรู้ว่าทั้ง ๒ อยู่ในสระน้ำจึงตรัสเรียกขึ้นมาด้วยอ้างว่าจงมาเป็นสำเภาทองให้พระองค์ลู่ถึงฝั่งคือพระสัพพัญญุตญาณด้วยเถิด ซึ่งสองกุมารก็ทรงเชื่อจึงขึ้นจากสระมาถวายบังคม ท้าวเธอจึงตรัสให้ทราบว่าการจะพ้นจากความเปิ่นทาสของชุกจงหาเงินและสิ่งของมาไถ่ตัวก่อนแล้วก็ทรงตีค่าสองกุมารไว้^{๒๘}

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๙ รองศาสตราจารย์ดร. สุวรรณ สถาอานันท์ ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง “เมตตธรรม – ความเป็นธรรมในเวสสันดรชาดก” ตอนหนึ่ง ความว่า การพูดจาหวานล่อมให้พระชาลียอมขึ้นมาจากสระบัวเพื่อยอมถูกยกให้แก่ชุกเพื่อพระเวสสันดรผู้เป็นพระบิดาสามารถบำเพ็ญบุตรทานบารมีเพื่อพระเวสสันดรจะสามารถบรรลุพระโพธิญาณในพระชาติต่อไปเพื่อจะยังสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏสงสารเป็นการให้เหตุผลที่ทอดยาวเป็นห่วงโซ่ไปสู่นาคอันยาวไกลเราในฐานะผู้ฟัง/ผู้อ่านไม่อาจแน่ใจได้ว่าพระชาลียะเข้าใจเป้าหมายหรือเจตนาอันยาวไกลของพระเวสสันดรในขณะนั้นได้มากนักน้อยเพียงใดแต่ที่น่าเชื่อว่าพระชาลียะทำตามคำร้องของพระบิดาก็ด้วยเหตุผลหลักที่ว่ากล่าวคือพระชาลียะทรงมองตนเป็น “ลูกกษัตริย์” จึงควรเชื่อฟังคำพระบิดาในแง่นี้พระชาลียะกำลังตระหนักและยอมรับในขนบที่กำกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดา - บุตรโดยที่ฝ่ายบุตรฟัง

^{๒๖} พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร), **ปริทรรศน์เวสสันดรชาดก**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการมูลนิธิหอไตร หอดิสนิเวศนาภิธาน วัดสุทัศน์เทพวราราม, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๘ - ๑๖๙.

^{๒๗} สมหมาย เปรมจิตต์, **มหาเวสสันดรชาดก วิเคราะห์ทางสังคม และวัฒนธรรม**, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง เชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๗.

^{๒๘} เหม เวชกร, **ภาพจิตรชุดพระเวสสันดร**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโคเวอร์ ทีเอทีพี จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๘๓.

นบนอบเชื่อฟังคำของบิดาเหตุผลของพระชาติเป็นการตอบสนองต่อคำร้องขอให้ “ตอบแทน” ความเป็นบิดาด้วยการนบนอบเชื่อฟังถึงแม้ว่าเราไม่อาจสรุปได้อย่างหนักแน่นชัดเจนว่าพระชาติจะมีความเข้าใจในเหตุผลหรือเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ในกายภาพหน้าของพระบิดาหรือไม่^{๒๙}

๑.๗.๑๐ พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในวิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทวนบาร์มี” ตอนหนึ่ง ความว่า การที่พุทธศาสนิกชนได้ฟังการเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปีทำให้หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเรื่องซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชาวไทย เรื่องนี้เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ เป็นคนมักเสียสละ ให้อภัยง่าย ไม่ผูกโกรธ เป็นคนอ่อนน้อม ถ่อมตน เคารพผู้อาวุโส ฯลฯ พฤติกรรมของคนไทยดังกล่าวนี้นี้เป็นผลจากทานจริยาของพระเวสสันดร และการฟังเรื่องเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปีนี้เอง จึงเป็นบ่อเกิดแห่งประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทย^{๓๐}

๑.๗.๑๑ พระมหาวรรณ นภุริสี (อรรถพร) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก” ตอนหนึ่ง ความว่า พระเวสสันดรเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมต่อสังคม แบบอย่างทางจริยธรรมหลายกรณี นอกจากนี้พระเวสสันดรยังเป็นแบบอย่างชีวิตครอบครัวที่ดีที่สมาชิกทุกคนสามัคคีกัน และพระเวสสันดรเป็นแบบอย่างผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มุ่งบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง เป็นแบบอย่างของบุคคลผู้ไม่ยึดติดอำนาจวาสนา รู้ซึ่งโลกธรรม หาได้หันเหหรือล้มเลิกบำเพ็ญบารมี^{๓๑}

๑.๗.๑๒ พระครูอดุลสีกิตติ (ประพัฒน์ ฐานวุฑโฒ) ได้กล่าวถึงมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาชาติเวสสันดรชาดกในล้านนา” ตอนหนึ่ง ความว่า ผู้เทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ และเทศน์มหาชาติเป็นเพราะมีปัจจัยก่อให้เกิดศรัทธา อยากจะฝึกการเทศน์ ให้มีความไพเราะ มีความชำนาญ ด้วยว่าการเทศน์มหาชาตินั้นไม่ใช่เป็นการเทศน์แบบธรรมดาที่เรียกว่าการเทศน์แบบธรรมวัตร แต่เป็นการเทศน์ที่มีทำนอง สำหรับขั้นตอนการฝึกแต่ละขั้นตอนแม้จะยากยิ่งแต่

^{๒๙} รองศาสตราจารย์ดร. สุวรรณา สถาอานันท์, เมตตธรรม – ความเป็นธรรมในเวสสันดรชาดก, ภาควิชาปรัชญาคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑, หน้า ๓๙ – ๔๐.

^{๓๐} พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา), การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทวนบาร์มี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ข.

^{๓๑} พระมหาวรรณ นภุริสี (อรรถพร), การศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของตัวละครที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๕ – ๑๒๖.

แต่ก็มีผู้ฝึกเพราะความต้องการเป็นนักเทศน์ ซึ่งมีอิทธิพลจากความต้องการที่จะเป็นผู้มีชื่อเสียง ด้วยค่านิยมในตัวผู้เทศน์ที่เทศน์ได้ไพเราะเป็นที่เคารพนับถือ^{๓๒}

๑.๗.๑๓ พระมหาธวัช เขมธโร ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย” ตอนหนึ่ง ความว่า การเทศน์มหาชาตินี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย – ปัจจุบัน และนิยมให้มีการจัดการเทศน์ระหว่างพรรษา ออกพรรษา หรือในโอกาสที่เหมาะสม การเทศน์มหาชาตินี้มีทำนองการเทศน์ประจำกันทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย และเมื่อมีการเทศน์จบ แต่ละกัณฑ์ก็จะมีการเฉลิมฉลองด้วยการประโคมดนตรี และปี่พาทย์ ซึ่งในการเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์ก็จะมีอิทธิพลต่อลักษณะและความเป็นไปตามแต่ละท้องถิ่นที่เป็นประเพณีของตน^{๓๓}

๑.๗.๑๔ พระมหาเสฏฐวุฒิ วชิรญาณ (ปาสวน) ได้กล่าวถึง มหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารไว้ว่า สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “ศึกษาพัฒนาการการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกในสังคมไทย” ตอนหนึ่ง ความว่า พระเวสสันดรได้บำเพ็ญปุตตทานบารมีให้กับพราหมณ์ชุก เพื่อปรารถนาพระโพธิญาณ และด้วยผลแห่งการถวายทานนี้ ทำให้แผ่นดินทั้ง ๒ แสน ๔ หมื่นโยชน์จนถึงชั้นพรหมโลกเกิดอาหารหวั่นไหวก็กก้อง ผู้ประพันธ์ได้สร้างฉากให้เกิดขึ้นอย่างน่ากลัวและตื่นเต้นต่อผู้ฟังเทศน์ เป็นการโน้มน้าวให้ผู้ฟังสนใจในอุกนิหารต่างๆ ที่เกิดจากการทำความดีจนสามารถมีแรงบันดาลใจเพื่อที่จะสร้างความดีให้เกิดขึ้นในตนเองและเกิดความรู้ความเข้าใจในผลแห่งการทำความดีมากขึ้น^{๓๔}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่า มหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ประกอบด้วยเนื้อหาที่มุ่งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว มีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้พระเวสสันดรสามารถบรรลุเป้าหมายในการบำเพ็ญทานบารมีขั้นสูงสุดที่บุคคลธรรมดาไม่สามารถทำได้ ในด้านบุคคลก็นับว่า มีหลักธรรมหลากหลาย หากนำมาวิเคราะห์ย่อมทำให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาและปรับใช้สำหรับชาวพุทธในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี แต่สาระเนื้อหาและหลักธรรมต่างๆ ในมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารยังไม่มีผู้ใดได้ทำการวิจัยไว้เป็นแผนกหนึ่งด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษามหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ทั้งในด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหา หลักธรรม และคุณค่าที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารรวมถึงศึกษาความคิดเห็นของพระเถระและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย

^{๓๒} พระครูอดุลสีกิตติ์ (ประพัฒน์ ฐานวุฑโฒ), ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาชาติเวสสันดรชาดกในล้านนา, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙๑.

^{๓๓} พระมหาธวัช เขมธโร, การศึกษาวิเคราะห์การเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖๐.

^{๓๔} พระมหาเสฏฐวุฒิ วชิรญาณ (ปาสวน), ศึกษาพัฒนาการการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกในสังคมไทย, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๙.

เนื้อหา หลักธรรม และคุณค่า เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเสนอเนื้อหาหลักธรรมและคุณค่าของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารในการนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมแก่สังคมไทยในปัจจุบัน

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาดก : กรณีศึกษากัณฑ์กุมาร” ผู้วิจัยจึงได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้คือ

๑.๘.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่จากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ เพื่อให้ทราบถึงหลักการ และแนวคิดสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร ในแง่มุมต่างๆ เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้เป็นหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๑.๘.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ จากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสสรวมถึงตำรา และเอกสารงานวิจัย ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการอธิบายขยายความเนื้อหาเพิ่มเติมจากเนื้อหาในพระไตรปิฎกให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๑.๘.๓ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานนิพนธ์ และบทบรรยาย ตลอดจนถึงผลงานที่เกี่ยวข้องของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร ในแง่มุมต่างๆ เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

๑.๘.๔ สัมภาษณ์พระนักเทศน์ผู้ชำนาญในการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร และพระภิกษุผู้มีภูมิความรู้ในมหาชาติเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร จำนวน ๖ รูป คือ ๑) พระเทพวิสุทธิดิลก (ละเอียด กิตติสุขโมป.ธ. ๙) วัดสามพระยา วรวิหาร กรุงเทพมหานคร ๒) พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาราม วรวิหาร, ๓) พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล) ดร. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ๔) พระครูโฆสิตธรรมากร (ณรงค์ศักดิ์ อภิชาติ) วัดสุวรรณาราม ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ๕) พระปลัดวิทยา วิสุทธาจาโร วัดเปาโรหิต กรุงเทพมหานคร ๖) พระอาจารย์สาคร ปุณณการี วัดปทุมมุตริศรวาราม กรุงเทพมหานคร

๑.๘.๕ สัมภาษณ์วิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๑ ท่านได้แก่ ๑) รศ.ดร. สมิตีพล เนตรนิมิตร อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ

๑.๘.๖ รวบรวม ประมวล สังเคราะห์ และวิเคราะห์ ข้อมูลเหล่านั้นให้เห็นทิศทางอย่างชัดเจนถึงแนวคิดเรื่องมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร รวมถึงจุดมุ่งหมายเนื้อหาหลักธรรม และคุณค่าที่ส่งผลต่อสังคมปัจจุบัน เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเสนอเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อบูรณาการในการนำเสนอและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่สังคมปัจจุบันต่อไป

๑.๘.๗ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงเนื้อหาและหลักธรรมที่ปรากฏในมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร

๑.๙.๒ ทำให้ทราบถึงทัศนะด้านเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร

๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงการเสนอเนื้อหาและหลักธรรมของมหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารในสังคมปัจจุบัน